

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. XIV. Sponsalia secunda obligant prioribus solutis, si hoc intenderint spondentes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

fit, eodem modo non tenebitur ille, qui vero animo promissit, quia iniustitia fuit in illa promissione, & non tenetur stare verbis, si necessario iniustitiam passurus est ex simili contractu: ergo opus est, quod disparitas viri promittentis cognita sit à puella, ut ille non teneatur ducere eam. Et idem iudicium sit in eo, qui contraxit fictè per verba de præsenti, & corripit puellam. Hæc ille. Ubi docet oppositam sententiam, quam Sanchez non negat esse probabilem.

429.
*Resp. Samb.
ad arg. Lugonis.*

Interim respondet ad argumentum Lugonis: Non peccasse contra iustitiam, negando consensum; cum enim esset multum inæqualior deflorationi, non tenebatur ex iustitia habere consensum, quare tantum iniustus fuit in ea deceptione; fortè enim femina consentire nollet, si æqualis recompensa esset ei reddenda. Sicut promittens meretrici valdè superfluum in sui corporis pretium, fictè tamen, iniustus est decipiendo, non tamen tenebatur ex iustitia habere consensum reddendi, nisi æquale. Hæc ille.

430.
*Resp. Lug.
ad arg.
Vasquesii.*

Porro ad argumentum Vasquesii respondet Lugo supra num. 32. defloratorem ratione iniustæ deceptionis solum teneri ad restituendum, quantum feminae intererat, poni consensum illum, qualem ipsa apprehendebat, & quem volebat pro pretio sui corporis; ipsa autem non apprehendebat, nec petebat consensum tanti valoris, sed minoris, quia non cognoscebat dignitatem promittentis: hunc autem consensum non potest deceptor reddere sine eo, quod reddat simul multò plus, quam femina petiit, & quam debebat; quare cum debitor etiam ex delicto non teneatur reddere cum tanto excessu & detrimento id, quod debet in specie, sufficit quod reddat in æquivalenti, dando tantum, quantum sufficit, ut nubat viro æqualis conditionis, qualem ipsa putabat esse defloratorem: quod probari potest à contrario; quia si deflorator, cum esset inferioris multò conditionis, deceperet feminam, dicendo se esse conditionis æqualis, non sufficit postea offerendo seipsum, si illa nolit; sed debet dare quantum sufficit, ut habeat maritum æqualem, quia iniuste decepti in valore rei, quam promittebat: non ergo intendebat femina pro pretio solum corpus viri secundum se, præscindendo ab aliis qualitatibus, sed simul cum illis; alioquin non posset aliam satisfactionem petere, sed deberet esse contenta, quoties vir seipsum traderet.

431.
*Differentia
in hoc pun-
cto inter
sponsalia &
Matrimonium.*

In quo est differentia hujus contractus à contractu Matrimonii, qui solum tendit ad traditionem corporis conjugis, qualemcumque illud sit: promissio autem seu sponsalia respiciunt ad alias qualitates, atque idè, inventa notabili varietate in illis, non ma-

net obligatio observandi contractum. Non ergo tenetur vir ad reddendum corpus suum, quando illud, propter conditiones adjacentes, superat longè illud, quod virgo petebat pro pretio, & quod vir promittere tenebatur; quod non provenit ex eo, quod contractus fuisset inæqualis, ut benè probat Vasquez; sed ex eo, quod restitutio superaret longè debitum. Aliud tamen est, quando vir superioris dignitatis seridè promississet; quia tunc ratione promissionis debitus esset totus ille excessus, ad quem reddendum voluit se obligare; quando autem non verè, sed fictè promissit, tota obligatio restitutionis provenit ex injuria, quæ femina læsa fuit, quatenus in vita caruit consensu talis valoris, qualem, & non minore, ipsa volebat pro pretio sui corporis: quare ad hoc refarciendum tenetur vir, quod quia non potest reddere dando seipsum, sine magno detrimento, & excessu ultra id, quod femina volebat, non videtur obligandus ex iustitia ad illud genus restitutionis, sed ad aliud, quod sit magis æquale cum re iniuste ablata, qualis putabatur, & cum damno illato, & hoc videtur esse fundamentum probabile istius sententia. Hucusque Card. Maneat ergo, utramque sententiam esse probabilem.

Plures difficultates circa hanc materiam, quæ non est propria huic loco, videri possunt apud Sanchez, Lugonem, Pontium supra, & alios Auctores. Ego transeo ad secunda sponsalia, & quæro; an sint valida, saltem dum prima amplius non subsistunt? Respondeo:

CONCLUSIO XIV.

Sponsalia secunda obligant prioribus solutis, si hoc intenderint spondentes.

Quod sponsalia secunda pro tempore, quo prima subsistunt, non valeant; ab Omnibus admittitur; est quippe promissio rei illicitæ, quia rei, alteri debita: ex iustitia, pro tempore, quo debita est; ergo pro illo tempore nulla est obligatio ex secundis sponsalibus, cum nullus in solidum debeat dare eandem rem pluribus eodem tempore, quam non nisi unus potest habere; certum autem est, quod non possit simul cum duobus contrahere Matrimonium; quomodò ergo deberet simul duobus pro eodem tempore Matrimonium? Non est conceptibile. Undè de hoc nulla est controversia inter DD. De quo ergo? Utrum sponsalia posteriora elidant obligationem priorum sponsalium, an verò è contrà priora sponsalia impediunt obligationem posteriorum. Et verò

ro nisi posteriora sponsalia sint juramento confirmata, secus priora; aut certe copula intercesserit cum posteriori sponsa, secus cum priori; constat apud Omnes, priora sponsalia omnino impedire obligationem posteriorum pro eodem tempore; minime autem posteriora sponsalia elidere obligationem priorum, quantum est ex parte ejus, qui contraxit secunda sponsalia, id est, hic manet firmiter obligatus priori sponsae, ita ut absque ejus consensu, aut alia justa causa, non possit recedere a prioribus sponsalibus, tamen si prior sponsa possit recedere, propter implicitam renuntiationem ejus, qui contraxit secunda sponsalia.

433. Quando autem posteriora sponsalia forent juramento confirmata, secus priora, (nam si etiam priora jurata sint, procul dubio praevalent) putat Innoc. cap. *Veniens*, de jurejurando, num. 1. posteriora sponsalia servanda esse, & prioribus aliter satisfaciendum. At verò Sanchez disputat. 5. num. 2. cum Aliis, quos citat magno numero, censet omnino dicendum, praevalere priora sponsalia; quia juramentum illud fuit de re iniqua & in praedictum tertii, quo casu nullo modo obligat; arg. Reg. 18. de Reg. Juris in 6. *Non est obligatorium contra bonos mores praescriptum juramentum*; puta de non alendo patre, vel eo non redimendo ab hostibus, de adulterio, homicidio, sive alio delicto committendo. Quis autem dubitet, delictum esse, contra fidem, datam primae sponsae, velle contrahere cum secunda?

Deinde; cap. *Cum contingat*, 28. de jurejur. ita scriptum est in fine: *Ne tali tamen praetextu viam contingat perjuris aperiri, mulieres ipse servare debent hujusmodi juramenta, sine vi & dolo sponte praesita, cum in alterius praedictum non redundent, nec servata vergant in dispendium salutis aeternae.* Ergo cum in alterius praedictum redundant, uti in casu proposito indubie contingit, non sunt juramenta servanda. Similiter cum observata vergunt in dispendium salutis aeternae: *Cum* (ut dicitur cap. *Quando*, 18. eod.) *juramentum non ut esset iniquitatis vinculum fuerit institutum.* Et sane si ad junctione juramenti posset prejudicari prioribus sponsalibus, male provisum esset primae sponsae, cum facillimum sit posterioribus sponsalibus juramentum adjicere.

434. Fundamentum oppositae sententiae videtur esse; quoniam fortius vinculum debet praevalere, sicut priora sponsalia solvuntur per posterius Matrimonium. Sed hoc fundamentum valde debile est; nam juramentum in casu proposito non solum non est fortius vinculum, sed simpliciter non est vinculum, ut patet ex juribus supra allegatis. Quantum ad Matrimonium, illud non est sola promissio, sed est realis traditio valens, & ligans, u-

bicumque non est impedimentum dirimens.

Enimvero juramentum illud fuisse illicitum factum, satis colligitur ex cap. *Sicut*, 22. de Sponsal. ibi: *Quod si forte per verba de futuro sponsalia cum utraque contraxit, juramentum primum, sicut licite factum est, ipsum servare compellat, de secundo ei poenitentiam injungitur.* Ergo secundum erat illicitum factum, quia illicitè facta promissio, cujus est accessorium; *Accessorium verò naturam sequi congruit principalis.* Reg. 42. de Reg. jur. in 6. Jam autem illa promissio ex natura rei illicitè erat facta, & ipsa ex natura rei erat illicita, quia de re illicita; quidni ergo similiter juramentum? Noli dubitare. Ergo sicut secunda promissio se sola ad nihil obligabat, quia per ipsam res non fiebat licita; ita nec juramento firmata; quia nec per juramentum res fit licita. Pro quo supponitur, quod aliunde non erat justa causa relinendi a prioribus sponsalibus, alioquin posteriora sponsalia fuissent valida, ut potè de re licita; adeoque obligatoria, etiam non confirmata; multo ergo magis confirmata juramento.

Juramentum istud fuit illicitum factum.

Reg. 42. de Reg. juris in 6.

Et idem supponendum ante resolutionem secundi casus, qui habet majorem difficultatem; puta, quando contraxit quis secunda sponsalia cum virgine aut vidua honestae famae, & spe Matrimonii extorsit copulam; in hoc quippe casu putat Pontius lib. 12. cap. 14. n. 4. cum Aliis, quos citat, dissolvi priora sponsalia (nisi & ipsis accessisset copula, quia tunc qui prior est tempore, potior est jure) ex parte utriusque, & cogendum esse sponsum ad ducendam secundam.

435. *An per posteriora sponsalia cum copula dissolvantur priora sine copula? Pars affirmans probatur ex Pontio.*

Ratio, inquit, quae me movet, haec est. Quia per copulam illam, animo maritali factam, spe futuri conjugii, fit anticipata quaedam traditio, quae jure antiquo, praesumptione juris & de jure, induceret Matrimonium. Ergo videtur sufficiens post Trident. ad priora sponsalia dissolvenda. Exemplum appositissimum est in contractu venditionis, in quo secunda venditio, secuta traditione, licet fiat cum pacto vendentis, & cum injuria prioris emptoris, praevalet juxta Leges Regias & Civiles, l. *Quotiens* 15. C. de Rei vindic. l. *et C. de Rei vindic. Quotiens duobus in solidum praedium jure distabitur, manifesti juris est, eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorum.* Nec verò negamus, compensari debere priori sponsae injuriam juxta naturam rei.

Rei vindic. Quotiens duobus in solidum praedium jure distabitur, manifesti juris est, eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorum.

Deinde probat optime Rebellus lib. 4. de Matr. q. 8. sect. 8. n. 56. quia quando duo contendunt, unus de lucro acquirendo, alter de damno vitando, huic potius favendum est, quam primo. At secunda scemina damnum patitur, & id agit, ut damnum evitet, prior verò ut lucrum acquirat: ergo huic, quae damnum passa est, favendum potius, quam alteri, quae vel nullum, vel leve patitur.

436. *Alia probatio ex Rebello.*

Tertia probatio.

Denique DD. prioris sententiae non satis con-

constantes in illa sunt. Si enim litigantibus illis duabus foeminis, dicunt, posse Judicem favere 2. ergo prima sponsalia dissoluta sunt; aliàs illi minimè favere posset, sed primæ. Quod si intelligant eam doctrinam, quando damnus est notabile; inquiri ab Istitis, quomodo possit esse copula secuta post sponsalia sine damno, cum verisimile sit, illam mansuram innuptam, aut non nisi difficilè inventuram, cui nubat? Hucusque Pont.

437.
Resp. ad 3.

Respondeo ad ultimum: sæpè sæpius contingere, ut corrupta, quando corruptio non est publica, æquè facilè inveniat nuptias, immo tam bonas nuptias, quam si non fuisset corrupta; ergo saltem tali casu sufficeret alio modo recompenfare damnus, quod posset corrupta incurere ex corruptione, si fortè fieret publica: immo quàmvis nunquam posset esse copula secuta post sponsalia, sine aliquo damno, præter damnus virginitalis (quod tamen falsum est) hæud equidem semper sequitur cum damno notabili, propter quod prior sponsa deberet rationabiliter cedere jure suo, jam acquisito per contractum onerosum, & velle, ut sponsus contrahat cum posteriore; quo solo casu Judex posset sponsum cogere ad contrahendum cum posteriore; v. g. si priora sponsalia sint occulta, & prior sponsa æquè commodas nuptias, imò & commodiores statim potest habere; posteriora autem sponsalia sicut publica, & probabiliter timetur fore, ut censuris cogatur sponsus ducere posteriorem sponfam, vel aliud notabile damnus; certè Charitas tunc dicitur, imò obligare videtur primam sponfam, ut cedat jure suo. Quid ni ergo tunc Judex posset favere 2. sponsæ, & sponsum compellere, ut cum ipsa contrahat, maximè attentè probabili sententiâ Pontii?

438.
Resp. ad probationem
Reb.

Ad probationem Rebelli respondeo; utramque sponfam posse agere de damno vitando, quàmvis una fortè de majori damno, quàm altera, & quàmvis prior solùm ageret de lucro acquirendo, si lucrum debitum est ex justitia, etiam cum damno tertii solvi debet.

Resp. ad rationem Pontii.

Sed quid ad rationem Pontii? Dico; per sponsalia, etiam secuta copulâ, nullam fieri traditionem, nisi interveniat consensus maritalis de præsentibus, quem jus antiquum præsumebat, ut sic copulam excusaret à peccato, & de facto adhuc præsumit, ubi Trident. non obligat, qui si reverà intervenerit, absque dubio priora sponsalia dissoluta sunt, saltem pro tempore, quo durat illud Matrimonium, ut videbimus Sect. sequenti proprio loco. Sed de hoc casu hic non agimus; supponimus quippe non intervenisse consensum de præsentibus, aut si intervenit non fuisse validum, defectu præsentis Parochi & te-

stium; idèdque nuda sponsalia fuisse contracta cum secunda sponsa, quæ nullam important traditionem, etiam secuta copulâ; adeoque secundum veriore sententiam, quam nos amplectimur cum Sanchio disp. Sanchez, 49. n. 5. & Aliis, quos citat, adhuc priorem esse ducendam; quia injuria illata posteriori non aufert jus suum priori, jam acquisitum per contractum onerosum.

Dices cum Regio de Sacram. disput. 23. n. 34. Sicut se habent sponsalia ad Matrimonium, ita se habet votum Religionis ad Professionem; atqui qui post tale votum, ab aliqua honesta sub spe Matrimonii obtinuit copulam, tenetur eam ducere; ergo &c.

Respondeo 1. Minorem à Multis negari, ut supra vidimus. Respondeo 2. Neg. Consequentiam. Triplicem disparitatem assignat Sanchez supra. Prima; quia ex voto oritur obligatio ex sola Religionis virtute; ex promissione autem Matrimonii cum dehortatione, ex justitia, cujus obligatio multò strictior est. Secunda; prius votum non omninò aufertur, sed suspenditur per Matrimonium; at in nostro casu utraque obligatio oritur ex justitia, & prior per sequens Matrimonium omninò extinguitur. Tertia; quia Deus non ita exactè promissionem sibi factam impleri petit ac homines; non enim cum damno & injuria tertii impleri vult; homines autem propter injuriam alteri illatam, jure suo privari nolunt. Ita Sanchez.

Verùm enim verò hæc disparitates non videntur plenè satisfacere: nam duæ priores Conclus. precedenti refutatæ sunt; & ad tertiam facilè responderi posset, gratis dici, Deum cedere jure suo; imò (inquit Lugo supra n. 44.) si votum ex natura sua potest prævalere obligationi posteriori, Deus in Scriptura sacra cum zelo & emphasi exigit exactam observantiam votorum, nec invenitur ubi unquam in gratiam injuriam passi, voluerit Deus jus suum remittere. Falsum etiam est, quod supponit, homines retinere jus ad sibi promissa, non obstante injuriâ subsequente alteri factâ; id enim fallit in promissione merè gratuita. Hæc ille.

Et continuò subjungit aliam disparitatem, dicens: Facilius ergo respondere possumus ad exemplum illud, sponsalia priora non cedere sponsalibus sequentibus, etiam cum copula, licet votum cedat; quia obligatio sponsalium non oritur ex mera voluntate promittentis, sed ex facto alterius; est enim contractus onerosus &c. Vide Conclus. præced. Miror autem, hanc disparitatem non advertisse Regium, qui n. 24. obligationem ducendi virginem corruptam post votum Religionis, fundat in eo, quòd emissio voti, & completio ejus, sint actus liberalitatis. Quomodo ergo rectè n. 34. argumentatur à voto

to Religionis ad sponsalia, quæ non sunt actus liberalitatis?

Dices iterum cum Regio supra num. 34. æquitas naturalis non patitur, ut cum tanto alieno damno impleam contractum, ex cujus dissolutione pars nullum aliud damnum patitur, quàm quòd non acquirat rem in contractu promissam.

Respondeo: si per æquitatem naturalem intelligas iustitiam naturalem, Nego Assumptum; sin autem accipias Charitatem, admitto, ut antea admisi, aliquando eam dictare primæ sponsæ cessionem juris sui, quæ cessione factâ, indubiè etiam iustitia naturalis dictat, posteriorem esse ducendam; quòd si prima sponsa reuatur cedere jure suo, est peccet contra Charitatem, tamen absolute ducenda est, nisi per superiorem potestatem aliud ordinetur, si fortè in pœnam delicti possit eam privare jure suo; hoc autem non est licitum unicuique particulari, ut clarum est.

Si tertio dixeris cum eodem Auctore; jus, quod habet secunda sponsa ex sponsalibus cum copula, fortius est, quàm illud jus quod habet prima sponsa ex solis sponsalibus; petis principium, & supponis, quod probandum est; quamquam enim obligatio refarciendi injuriam per se fortior foret, quàm obligatio servandi contractum onerosum, id est, quàmvis magis peccaret, qui non solveret debitum ex delicto, quàm qui non solveret debitum ex contractu oneroso, quando utriusque possit commodè satisfacere; haud equidem, secundum communioem & veriorem sententiam, magis obligatur solvere debitum ex delicto, quàm ex contractu oneroso, quando non est utriusque solvendo; maxime quando debitum ex contractu oneroso est prius tempore, ut supponitur in casu proposito; nam ut habet Reg. Jur. 54. de Reg. Juris in 6. Qui prior est tempore, potior est jure. Et ratio est; quòd jus quæsitum alteri, in invito auferri non possit; arg. l. 11. ff. eod. Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. Cum ergo in casu proposito Matrimonium sit ejus, qui prima contraxit sponsalia, sine facto suo non potest ad alium transferri.

Sed quid si ille, qui primò contraxit sponsalia, moriatur antequam contrahat Matrimonium, nunquid superstes tenetur implere sponsalia? Affirmat Conclus. si hæc fuerit spondentium intentio, aliàs non. Siquidem, ut patet ex jam dictis, illa sponsalia minime valuerunt, nisi intentione spondentium fuerint relata ad tempus dissolutionis priorum sponsalium. Porro quod ab initio validum non fuit, solo tractu temporis non convalescit; arg. leg. 18. de Reg. Juris. in 6. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab

initio non subsistit. Et leg. 29. ff. eod. Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere. Quippe, ut ait Canisius in illam Reg. tempus non est modus inducendæ vel tollendæ obligationis; arg. leg. 44. ff. de Oblig. & act. ibi: Placet etiam ad tempus obligationem constitui non posse, non magis quàm legatum.

Hinc sponsalia à minoribus septennio, vel Matrimonium ab impuberibus contractum, tractu temporis non convalescunt, eò quòd inutiliter eà ætate contrahantur. Ita Bonif. 8. cap. un. de Despons. impub. in 6. Si infantes ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contraxerint, ipsi vel parentes pro eis; nisi per cohabitationem eorum mutuam, seu alias verbo vel facto ipsorum, liquidò appareat, eosdem in eadem voluntate, factos majores septennio, perdurare; sponsalia hujusmodi quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt. Ac confestim adjungit Pontifex: Et ideo cum sint nulla defectu consensus, publicæ honestatis iustitiam non inducunt. Quod etiam eadem ratione dici potest & debet de posterioribus sponsalibus in casu proposito.

Similiter solo tractu temporis non convalescere Matrimonium impuberum, eod. cap. disertis verbis asseritur: Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitiam non supplebat, per verba contraxerint de præsentibus sponsalia enim illa, quæ juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro (licet verba consensus experimentia de præsentibus haberent, & Matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in Matrimonium non transeunt de præsentibus: nec Matrimonium (quod ut Matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsequatam, vel aliquem modum alium, contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora pervenisse constituerit evidenter.

Ergo consimiliter sponsalia in casu proposito, quæ pro illo tempore, quo primò contracta sunt, non fuerunt valida, tractu temporis non convalescunt, nisi solutis primis sponsalibus, verbo vel facto liquidò constet, ejusmodi sponso in eadem voluntate perseverare. Sicuti etiam sponsalia, ab initio nulla, ratione voti castitatis, solâ adveniente dispensatione, non convalescunt, nisi post dispensationem in eadem voluntate sponso perseveraverint, eamque verbo vel facto significaverint.

Ita etiam votum, tempore inhabili factum, non obligat tempore habili, ut notat Abbas in cap. Quidam, 3. de Convers. Conjug. dicens: Nota dictum satis mirabile in materia voti, quod colligi potest ex isto textu, quòd

L. 29. ff. eod. Canisius. L. 44. ff. de Oblig.

444. Sponsalia à minoribus septennio contracta tractu temporis non convalescunt, ex e. un. de Despons. impub. in 6.

Vri nec Matrimonium impuberum ex eod. cap.

445. Neque sponsalia in casu proposito.

Votum tempore inhabili factum non obligat tempore habili.

ubi votum impeditur aliquo facto intrinseco, non obligatur votens ad implendum, etiam impedimento cessante. Hæc ille.

446. Colligitur ex iure. Cap. 3. de Convers. conjug.

Quæris, quomodo hoc colligatur ex illo textu? Responso patebit ex verbis textus, quæ talia sunt: *Quidam intravit monasterium invitâ uxore: quâ ipsum repetente, coactus est ad eam redire: eâ mortuâ quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem? Consultationi tuæ taliter respondemus, quod votum non tenet, unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire.*

Ubi Glossa verb. *Non tenetur. Id est, inquit, non debet ab Ecclesia compelli; ipse tamen peccat, si non perficit, quod vovit, ex quo impedimentum cessavit: arg. 17. q. 2. Nos novimus Bern. Sed hæc Glossa non est audienda, si intelligat regressum ad monasterium; secus si abstinentiam ab alia uxore; quia jus præsumit tali casu votum simplex castitatis, ratione cuius impeditur à secundo Matrimonio.*

447. Explicatur cap. Placet 12. de Convers. conjug.

Et hoc est quod dicitur cap. *Placet, 12. eod. tit. in quo agitur de quadam muliere, quæ credens maritum suum esse mortuum, habitum Religionis assumpserat; & eo reverso, de monasterioeducta fuerat. Consultus desuper Celestinus 3. an post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda? Respondit: Quod licet votum ejus usquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorum, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exalturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius; redire verò ad seculum in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti, & ideo quantum ad ipsam tenuit votum: quod post viri obitum tenere non desit, cum ad eum casum, à quo poterat efficax habere principium pervenisse noscatur.*

Intellige ly *Tenere non desit*, quantum ad ipsam, id est, quantum ad petitionem debiti, immo & redditionem: nam supponit jus, quod voluerit se obligare ad castitatem quantum poterat; poterat autem se obligare ad non reddendum debitum post viri obitum. Et ideo subjungit Pontifex: *Consultius itaque dicimus, & ei congruentius ad salutem, ut ad monasterium redeat, ubi bonâ ductâ intentione Professionem fecit, & habitum Religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.*

Abbas;

Non ait Pontifex: necessarium ei esse ad salutem, ut ad monasterium redeat, quod dicere debuisset, & indubiè dixisset, si judicasset peccatum fore non redire; sed solum ait: *Consultius & ei congruentius ad salutem id esse; quia nimirum manendo in sæculo, exponit se aliquali periculo rursùm nubendi, contra simplex votum castitatis. Hinc Abbas in præfatum caput. Nota, inquit, 3. quod votum emissum tempore inhabili, non obligat tempore habili. Ratio; quia paria sunt nul-*

lum & minus efficax, ut in cap. 2. de Transl. Prælat. Hæc ille.

Itaque sicuti votum de re physicè aut moraliter impossibile, non obligat eâ factâ possibile, nisi talis fuerit intentio votentis; sic itidem promissio Matrimonii, physicè aut moraliter impossibilis, qualis est promissio Matrimonii in casu proposito, non obligat Matrimonio factò possibile, nisi talis fuerit intentio promittentis. Quod addo; quia nulla est ratio, quare obligatus huic sponsæ, non possit sub conditione alteri promittere Matrimonium pro tempore, quo prior obligatio vel per mortem, vel ob aliam causam cessaverit.

Atque hoc, & non aliud probatur ex juribus suprâ allegatis; nam supponit Pontifex, quod illi proficentes ab initio voluerint se obligare voto simplicis castitatis in proprio præjudicio, sive in quantum possent se obligare; poterant autem se obligare ad non petendum debitum stante Matrimonio, & absolutè ad abstinentium ab omni actu venereo, soluto Matrimonio.

Et ita in casu præsentis, quando nulla est ratio contrahendi secunda sponsalia, & ab utraque parte est cognitio priorum, censerent possent sponsi intendere obligationem pro eo tempore, quo vel per mortem, vel ob aliam justam causam cessabunt priora sponsalia, ne alioquin efficiant actum omninò frustraneum, quod præsumi minimè debet. Hinc ponitur

CONCLUSIO XV.

Matrimonium impuberum, etiam clandestinum, juris interpretatione habet rationem Sponsalium; forè & Matrimonium clandestinum puberum.

Certum est, jure antiquo Matrimonium impuberum, vel unius impuberis & alterius puberis, habere rationem sponsalium. Subscribo verba juris: *Quia vero nobis consistare non potuit, cujus ætatis esset puella, cum eidem viro extitit desponsata, cum dicitur, quod circiter duodecim annos habebat; utrimque prudentia tunc in illa suppleret ætatem: Respondemus, quod si puella nubilis non erat ætate, cum sepefatus vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, procul dubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt: quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrata. Ita Innoc. 3. Episcopo Abbatem. & refertur cap. fin. de Despons. impub.*

Idem statuit Bonif. 8. cap. un. eod. tit. in 6. ibi: *Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertati, & in qui-*

448. Promissio Matrimonii non obligat eo factò possibile;

449. Jure antiquo Matrimonium impuberum habet rationem sponsalium.

C. fin. de Despons. impub.